

BIBLIOTECILE PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA: DINAMICA ACTIVITĂȚII ÎN ANII 2008-2012

Vera OSOIANU,
director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Abstract

The study emphasize the activity dynamics of public libraries during the last years and practically represents a continuation of a similar study realized in 2008. The analysis of the dynamics of human resources, collections, spaces, endowment with modern information and communicative technologies demonstrates that public libraries didn't pass the period of stagnation, extending over many years. The study about libraries, realized on the basis of the most important indicators of performance, are strong argument in this sense: 8 libraries maintained their top position and just 2 have given way to other libraries. The examination is reserved for continuous professional training is very serious problem the solving of which depends, mostly, of the changing of librarian area.

Keywords: *activity dynamics, statistic, human resources, services, places, modern information and communicative technologies, continuous professional training.*

* * *

În anul 2008 a fost elaborat și publicat studiul *Statistica, vector de imagine* (<http://www.slideshare.net/cdbclub/statistica> – **2829 accesări la 07.03.2013**), în care se făcea o analiză a indicilor de bază și a indicatorilor de performanță privind activitatea bibliotecilor publice din țară, comparată cu activitatea bibliotecilor din alte țări, precum și cu standardele și recomandările forumurilor internaționale de profil, în special recomandările IFLA/UNESCO

privind dezvoltarea serviciilor oferite de bibliotecile publice. Între timp, în anul 2010, a fost publicată o nouă ediție IFLA/UNESCO privind serviciile bibliotecii publice, care include aspecte noi ale activității bibliotecare, în special, ce țin de valoarea bibliotecii publice, iar terminologia specifică domeniului biblioteconomie și știința informației este ajustată tendințelor actuale de dezvoltare. În studiul menționat a fost făcut și un clasament al bibliotecilor cu cele mai bune rezultate în activitatea de dezvoltare a serviciilor, la baza căruia a stat metodologia aplicată în studiul LIBECON (un studiu internațional axat pe cercetarea economiei de bibliotecă) pentru clasamentul țărilor cu cele mai dezvoltate servicii pentru publicul larg de utilizatori. La cinci ani după efectuarea studiului, ani în care bibliotecile au străbătut o puternică criză financiară, se impunea un studiu nou pentru a scoate în relief care au fost tendințele de creștere sau descreștere în domeniu, care sunt problemele ce s-au acumulat și ce trebuie de întreprins în vederea diminuării în timp a efectelor negative provocate de acestea. Accentele importante în studiu au fost puse pe: resursele umane, formarea profesională continuă, dezvoltarea colecțiilor, dotarea cu tehnologii și accesul internet, utilizarea serviciilor, biblioteci și spații de amplasare. A fost, de asemenea, realizat și un nou clasament al bibliotecilor cu cele mai bune servicii pentru public, ale cărui rezultate sunt prezentate în finalul studiului.

Notă

Studiul a fost elaborat în baza situațiilor statistice din ultimii cinci ani, sistematizate de Centrul Statistici și Sondaje (șef Valentina Popa) și Secția Dezvoltare în Biblioteconomie (șef Ecaterina Dmitric) din componența Direcției Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie, BNRM, precum și a documentării, analizei publicațiilor de specialitate, discuțiilor cu experți în domeniu, studii adiacente etc.

Resursele umane

Problema resurselor umane se numără printre problemele majore cu care se confruntă comunitatea bibliotecară. Și nu numai bibliotecile publice, dar toate categoriile de biblioteci. Comitetul ACRL (Research Planing and Rerview Committee), care o dată la doi ani face o trecere în revistă a problemelor bibliotecilor din învățământul superior din SUA, în baza analizei literaturii de specialitate, participării la conferințe, contactării specialiștilor familiarizați cu situația din învățământul superior, și publică topul a zece tendințe și probleme în activitatea bibliotecilor universitare, în materialul *2012 top ten trends in academic libraries* (<http://crln.acrl.org/content/73/6/311.full>) constată că în topul problemelor specifice instituției bibliotecare se află cele ce țin de personal.

Pentru modelarea bibliotecii în corespundere cu schimbările sociale, evoluția și modernizarea tehnologiilor și necesitățile utilizatorilor bibliotecile au nevoie de bibliotecari competenți.

În perioada la care se face referire în studiu s-a înregistrat o scădere constantă, deși ne semnificativă, a numărului de bibliotecari, inclusiv în echivalent norme întregi, respectiv: 2008 – 2506 bibliotecari (2390 echivalent norme întregi, e.n.î.); 2009 – 2504 (2369 e.n.î.); 2010 – 2470 (2336 e.n.î.); 2011 – 2458 (2305 e.n.î.); 2012 – 2431 (2157 e.n.î.).

Diferența dintre numărul maxim de bibliotecari, înregistrat în anul 2008, și numărul minim, înregistrat în anul 2012, este de 75 de bibliotecari. Dată fiind perioada

de criză financiară, cifra nu este una semnificativă. Mult mai serioasă este diferența dintre bibliotecari echivalent norme întregi, care a scăzut cu 233 unități (aproximativ 10 % din numărul total de bibliotecari) și scoate în relief faptul că foarte mulți bibliotecari muncesc pe normă incompletă, iar aceasta deja implică calitatea activității. Pe fonul acestor scăderi se evidențiază creșterea numărului de bibliotecari cu studii superioare, de la 1195 în 2008 la 1276 în 2012. A crescut, dar nu atât de semnificativ, și numărul bibliotecarilor cu studii superioare de specialitate: de la 770 în anul 2009, la 792 în anul 2012. O scădere destul de accentuată a înregistrat numărul de bibliotecari cu studii medii, inclusiv de specialitate: de la 1311 în 2008, la 1155 în anul 2012 și, respectiv, bibliotecarii cu studii medii de specialitate de la 811 în anul 2008 la 645 în anul 2012. Această scădere poate fi explicată prin faptul că specialiștii cu studii medii se retrag din câmpul muncii prin pensionare, iar Facultatea de Biblioteconomie și Știința Informării a Colegiului de Arte de la Soroca, care și-a reluat activitatea de câțiva ani, încă nu are capacitatea de a acoperi golul format.

La capitolul număr de bibliotecari, media pe țară demonstrează o situație destul de bună. IFLA-UNESCO recomandă o unitate de bibliotecar echivalent normă întreagă la 2500 de persoane. Media înregistrată la noi este de 1650. Sub acest aspect lucrurile nu s-au schimbat prea mult. În anul 2008 media era de 1500 locuitori la un bibliotecar echivalent normă întreagă.

Un număr mai mare de bibliotecari decât cel recomandat de forumurile de profil ar putea fi justificat dacă este însoțit de un număr mare de utilizatori, împrumuturi, vizite, referințe, evenimente culturale și științifice, activități de instruire a utilizatorilor per bibliotecar, extinderea serviciilor în spațiul virtual, crearea conținuturilor și diseminarea online a acestora etc. Sub acest aspect situația evoluează foarte lent. Cu toate schimbările care s-au

produs în ultimii ani, unui bibliotecar îi revin în medie 427 de utilizatori, volum de muncă mult mai mic decât recomandările existente, deși trebuie să remarcăm că cifra este în continuă creștere, chiar dacă este puțin semnificativă. Situația ar putea să se schimbe radical odată cu perfectarea evidenței activității bibliotecare, prin extinderea spre spațiul virtual.

Formarea profesională continuă

Marea problemă a bibliotecilor țării este formarea profesională continuă. Biblioteca actuală are nevoie de personal care să poată face față noilor probleme printr-o abordare creativă, angajând personal nou sau dezvoltând competențele personalului existent. Marea majoritate a bibliotecarilor din bibliotecile publice nu posedă competențele necesare pentru activitatea în condițiile erei digitale. Formarea profesională continuă, dezvoltarea profesională personală, angajarea pe posturile vacante sau pe posturile noi a unor persoane care dețin competențele necesare Erei Digitale, perfecționarea calificării personalului existent sunt căile esențiale prin care bibliotecile pot să-și formeze personalul de care au nevoie. Formarea profesională continuă este cea mai sigură cale de dezvoltare a competențelor, de schimbare a mentalității, a atitudinilor, valorilor și comportamentului. Importanța creării unui sistem instituționalizat de formare profesională continuă este accentuată și de faptul că din numărul total de bibliotecari, care activează în bibliotecile publice, doar 59 % dețin studii superioare sau studii medii de specialitate.

Pentru managerii bibliotecilor este foarte important să înțeleagă care este diferența dintre competențele reale, pe care bibliotecarii le dețin la momentul actual și competențele necesare la care trebuie să ajungă, pentru a activa eficient în corespundere cu tendințele Societății Cunoașterii și necesitățile utilizatorilor.

În ultimii ani puțini lucrători ai bibliotecilor publice au avut șansa să-și actualizeze

competențele sau să dobândească competențe noi, participând la cursuri de instruire de lungă sau de scurtă durată. Actualizarea și dezvoltarea competențelor s-a bazat, în mare parte, pe simpoziioanele, conferințele, seminarele de nivel național, zonal sau local, instruirea la locul de muncă și pe autoinstruire. Cum pot deveni profesioniști desăvârșiți, niște bibliotecari care nu cunosc ce se întâmplă „în afara pătratului”?

Situația se agravează și prin faptul că majoritatea bibliotecilor n-au posibilitatea să viziteze alte biblioteci, nu cunosc suficient de bine limbile străine pentru a urmări ce se întâmplă în bibliotecile lumii.

După sistarea, în anul 2006, a activității Școlii de Biblioteconomie din Moldova, susținută financiar de Fundația „Soros-Moldova” și „Open Society”, în cadrul căreia pe parcursul celor șase ani de existență au fost organizate 158 de acțiuni de instruire, axate pe 70 de subiecte și au fost instruiți 3545 de bibliotecari, procesul de formare profesională continuă a fost lipsit de o acoperire la nivel național.

În anul 2012 au fost făcute primele încercări de creare a unui sistem de formare profesională continuă a bibliotecarilor de către Universitatea de Stat din Moldova. Cum se vor desfășura lucrurile, rămâne încă de văzut.

O schimbare esențială în acest sens este legată de Programul *Biblioteci globale în Moldova* – NOVATECA. La 23 mai 2012 a avut loc lansarea oficială a proiectului, urmată de o perioadă de învioreare a activității bibliotecarilor, dictată de implicarea în completarea formularelor pentru concursul de selectare a celor 12 raioane și, respectiv, 68 de biblioteci, care au fost acceptate în proiectul-pilot. Concomitent, au fost selectate și cele șase centre regionale de formare (CRF) și câte doi formatori pentru fiecare din aceste centre. În perioada 26 noiembrie – 7 decembrie 2012 au avut loc Cursurile de formare a formatorilor, la care trainerii selectați au fost inițiați în metodele moderne de instruire și în particularitățile utilizării tehnologiilor moderne de informare și comunicare în activitatea

bibliotecară. În zilele de 22-23 ianuarie 2013 a avut loc testarea finală a formatorilor centrelor regionale de formare. În lunile februarie-martie (12 februarie – Leova, 26 februarie – Ceadâr-Lunga, 20 februarie – Căușeni, 27 februarie – Ungheni, 28 februarie – Soroca, 13 martie – Orhei) au avut loc inaugurările celor șase centre regionale de formare și persoanele certificate au început instruirea bibliotecarilor. Acest nucleu de formatori va avea de jucat un rol deosebit în diversificarea serviciilor pentru utilizatori, iar cel mai important serviciu pe care bibliotecile, dotate cu calculatoare, îl pot oferi pentru moment este instruirea utilizatorilor în vederea utilizării tehnologiilor.

Pentru început, în CRF vor fi instruiți peste 100 de bibliotecari din bibliotecile selectate în etapa-pilot a Programului NOVATECA, după care vor urma bibliotecarii din bibliotecile care nu au fost selectate în proiectul-pilot, dar au în dotare calculatoare și alte tehnologii, mai apoi bibliotecarii care nu dispun încă de calculatoare în bibliotecă, dar le pot utiliza la domiciliu, în instituțiile publice din localitate etc. și care vor să învețe.

Pentru comunicarea în mediul grupului de formatori a fost creat un grup pe Facebook (<http://www.facebook.com/groups/trainerinovateca>), „destinat comunicării între trainerii programului NOVATECA, între trainerii NOVATECA și membrii comunității bibliotecare din Republica Moldova” și un grup NOVATECA pe Skype.

CRF deja sunt o realitate, cu un câmp de activitate bine definit și sarcini concrete: instruirea bibliotecarilor în vederea utilizării TI și diversificarea serviciilor pentru public în baza lor.

Dar deja de pe acum trebuie de gândit asupra sustenabilității CRF și crearea unui sistem instituționalizat de formare profesională continuă, care să coordoneze activitățile la nivel național.

Într-un interviu pentru revista *Dilema veche*, intitulat *Mă impresionează pasiunea oamenilor* (<http://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/ma-impresioneaza-pasiunea-oamenilor-interviu-paul->

andre-baran), Paul-Andre Baran, directorul Programului Biblionet România, menționează printre cele mai mari probleme, întâmpinate în perioada realizării programului, relația incompletă dintre Biblioteca Națională și bibliotecile județene și că pe final de program intenționează să creeze un Centru Național de Training la Biblioteca Națională a României.

La noi nu există probleme de acest gen, pentru că pe parcursul anilor BNRM a menținut și a dezvoltat niște relații corecte și trainice cu bibliotecile publice ale țării, achitându-se cu onoare de responsabilitatea de a „corela activitatea bibliotecilor publice”, stipulată în *Legea cu privire la bibliotecă*. Relațiile BNRM cu bibliotecile publice au fost bazate întotdeauna pe profesionalism, corectitudine, încredere, ajutor reciproc și la acest capitol nu pot exista niciun fel de obstacole serioase. Bibliotecile publice pot conta pe ajutorul BNRM în realizarea oricărui proiect de interes pentru bibliotecă și proiectul NOVATECA nu reprezintă o excepție.

Țările care au început implementarea Programului *Bibliotecă globală* înaintea noastră au acumulat deja o experiență bogată din care pot fi preluate unele practici de calitate. Participarea în programul *Bibliotecă globală* a favorizat schimbări serioase, mai ales, pe segmentul instruirea bibliotecarilor.

În Mexic, de exemplu, instruirea cu frecventarea unor cursuri față-n față este foarte scumpă, din cauza cheltuielilor de deplasare. Pentru a rezolva problema, Direcția generală bibliotecă publice a creat o versiune nouă a cursului de bază cu utilizarea a două metode de instruire la distanță:

- 1) un tutorial cu un ghid de învățare pe DVD;
- 2) un model de instruire online pentru bibliotecarii conectați la internet (în bibliotecă sau acasă).

Aceste metode noi permit instruirea a mai mult de 50 % de bibliotecari, în funcție de materialele care trebuie difuzate și de

cursurile oferite. Metodele permit oferirea unor teme noi de curs, care anterior se ofereau doar în regim față-n față.

Unele țări au folosit pentru formarea formatorilor tineri invitați din afara domeniului. Această modalitate s-a încununat de succes, mai ales în Letonia, țară care a implementat un program de instruire de 140 de ore pentru 1800 de bibliotecari în șapte luni.

Bulgaria a ales să folosească trainerii din rândul bibliotecarilor, care a permis echipei să influențeze îmbunătățirea infrastructurii de instruire existentă. Ei au elaborat materiale și un program propriu de instruire cu ajutorul a 15 traineri principali care au acoperit patru teme: *TIC, Managementul bibliotecii, Servicii pentru utilizatori și Abilități de soft*. Polonia de asemenea a dat preferință trainerilor din afara domeniului. România a ales un model mixt.

Ucraina, pe lângă rețeaua de centre regionale de instruire, care permite echipei de traineri să acopere toate regiunile țării, a creat un Centru Național de Formare ce are scopul de a organiza și a aproba programele de instruire, precum și a învăța trainerii din centrele regionale de instruire. Autorii programelor de instruire au fost selectați în bază de concurs din rândul celor mai proeminenți experți de bibliotecă din Ucraina. Centrul Național de Formare organizează instruirea în 24 centre regionale de formare care, la rândul lor, instruesc bibliotecarii din întreaga țară. Centrul Național de Formare învață trainerii din centrele regionale de formare metodele de instruire și cum să rezolve problemele logistice de instruire – determinarea priorităților, elaborarea materialelor, formarea grupurilor, invitarea participanților etc.

Dezvoltarea colecțiilor

În anii 2008-2012, colecțiile bibliotecilor publice au cunoscut o ușoară descreștere, de la 17120,0 în 2008 la 16901,1 în anul 2012. Concomitent, a sporit ritmul de creștere a publicațiilor în limba română, de la 7642,3 în anul 2008 la 7954,2 în anul 2012, ponderea acestora în raport cu fondul total de publicații constituind în anul

2012 aproximativ 47 %. În anii examinați a crescut treptat numărul achizițiilor, inclusiv al publicațiilor în limba română, de la 344,3 și, respectiv, 270,5 în anul 2008 la 422,0 și, respectiv, 365,0 în anul 2012. Sporirea numărului de achiziții a influențat rata medie de înnoire a fondului care era în anul 2012 de aproximativ 40 de ani, oscilând între 50 de ani în 2008, 65 de ani în 2009, 54 de ani în 2010 și 57 de ani în 2011. Este cea mai bună situație înregistrată în țară, deși mult mai mare decât recomandările IFLA/UNESCO, de 7-10 ani. Media pe țară, pe perioada celor cinci ani examinați, a constituit aproximativ 50 de ani.

Unicul indicator constant în toți acești ani a rămas indicele mediu de circulație a fondului care constituie 1,2. Conjugat cu indicele mediu de înnoire a fondului, acesta scoate în evidență calitatea colecțiilor și gradul de învechire a acestora. Un alt indice, care pe parcursul acestor ani a rămas constant, este numărul de publicații per bibliotecă, care constituie aproximativ 12 300. Rămâne extrem de scăzut numărul achizițiilor pe cap de locuitor, care a constituit în anul 2012 aproximativ 0,11 sau 118 cărți la 1000 de locuitori, în timp ce IFLA/UNESCO recomandă 0,25 sau 250 cărți la 1000 de locuitori. O scădere esențială a înregistrat indicele mediu de lectură care a ajuns la 21,8 în anul 2012, deși pe parcursul anilor precedenți media a fost de 24,4.

La negocierea bugetului pentru achiziția de publicații trebuie luată ca bază formula de calcul folosită în practica bibliotecară internațională: total populație \times 0,25 (\times prețul mediu al unei cărți). Este clar, că puțini vor fi cei care se pot măcar apropia de sumele necesare, dar ca orientare această formulă trebuie luată în calcul. Costul mediu al unei cărți în anul 2012 a fost în BNRM de 175 de lei; la Ungheni – 49 de lei; la Soroca – 42 de lei, la Orhei – 73 de lei media pe raion și 68 de lei media în Biblioteca Publică Raională „A. Donici”, la Chișinău – 68,49 de lei. Diferența de prețuri se explică prin faptul că bibliotecile din teritoriu

achiziționează mai multe cărți pentru copii, prețul cărora este relativ mai mic.

Descrășterea volumului de publicații se datorează eliminărilor, numărul cărora a depășit numărul intrărilor. Iar acest proces este unul logic atât timp, cât rata medie de înnoire a fondului este mult peste limita recomandărilor. Curățarea colecției de publicațiile depășite fizic și moral trebuie să constituie o grijă aparte a managerilor bibliotecilor publice. O eficientizare în acest sens ar duce la îmbunătățirea calității servirii, îmbunătățirea spațiilor de amplasare, îmbunătățirea aspectului estetic etc. La acest capitol bibliotecile au rezerve, indicele de performanță cărți total per capita constituind 4,7, indice care se menține pe parcursul mai multor ani, recomandările fiind de 1,5-2,5.

O altă problemă foarte serioasă a bibliotecilor publice o constituie insuficiența publicațiilor cu grafie latină. În anul 2012 publicațiile cu grafie latină au constituit 27,8 % din fondul total de publicații, cel mai bun indicator – 61,7 % – fiind înregistrat la Strășeni, și 60,8 % din fondul total de publicații în limba română, cel mai bun indicator – 98,0 – înregistrat la Chișinău. În UTA Găgăuzia acest indicator este de 100 %, dar aici specificul este un pic altul decât în celelalte localități.

Este o creștere nesemnificativă pentru că în anul 2011 publicațiile cu grafie latină au constituit 26,9 % din fondul total și 58,6 % din fondul publicațiilor în limba de stat.

Aceste cifre ar trebui să constituie un subiect aparte în procesul de negociere a bugetului pentru achiziții, dar și o atenționare serioasă pentru politica editorială și industria cărții a țării.

Dotarea cu tehnologii moderne de informare și comunicare și accesul la internet

Pe fonul problemelor cu care se confruntă bibliotecile țării se evidențiază foarte serios în continuare dotarea cu tehnologii de informare și comunicare. Conform

sondajelor, doar 7 % de utilizatori accesează bibliotecile publice prin internet. O cifră alarmantă pentru biblioteci este numărul extrem de mic al respondenților care utilizează internetul în bibliotecă. Doar 3 % dintre aceștia raportează că utilizează acest serviciu în biblioteci (și oficii poștale). Potrivit studiului sociologic *Fișele de raportare a cetățenilor. Republica Moldova*, bibliotecile sunt la acest capitol pe ultimul loc din cele 30 de instituții care prestează servicii publice. Cei mai mulți dintre respondenți – 66 % – accesează internetul acasă. Cifra extrem de mică se explică prin nivelul scăzut de automatizare și de informatizare a serviciilor bibliotecilor publice. Din cele 1374 biblioteci publice, la începutul anului 2013, doar 336 dețineau computere și doar 220 biblioteci erau conectate la internet. Pentru a contacta serviciile bibliotecii, 94 % dintre respondenți se deplasează la bibliotecă, 9 % apelează prin telefon și câte 4 % folosesc poșta electronică sau pagina web a bibliotecii. De remarcat însă că numărul bibliotecilor care dețin calculatoare se mărește treptat, de la 191 în 2008 la 202 în 2009, la 238 în 2010, la 278 în 2011 și la 336 în 2012. S-a mărit treptat și numărul de biblioteci conectate la internet de la 129 în 2008 la 220 în 2012. Numărul total de calculatoare disponibile în bibliotecile publice în anul 2012 a fost de 1132, din ele 831 conectate la internet. Potrivit calculelor, aproximativ 24,4 % din totalul de biblioteci publice dețin calculatoare și 16 % sunt conectate la internet. Este foarte mare diferența dintre spațiul urban și rural unde procentul bibliotecilor deținătoare de calculatoare este de numai 18 % și doar 9 % de biblioteci au acces la internet. Este o discordanță foarte mare între oferta bibliotecilor și necesitățile utilizatorilor. Conform studiilor în jurul a 55 % din populația țării de 18 ani și peste utilizează internetul. Studiile arată, de asemenea, că nu toți utilizatorii au un nivel de abilități foarte avansat. Aici se ascund marile rezerve ale bibliotecilor.

O schimbare la acest capitol se anunță a se produce în anul 2013, când prin proiectul-pilot NOVATECA vor fi dotate cu calculatoare și acces la internet 68 de biblioteci din 12 raioane.

Este încă foarte mic numărul bibliotecilor care au creat site-uri sau bloguri. Dar deja putem vorbi despre un început de rețea virtuală a bibliotecilor publice. Cele 71 pagini web și bloguri ale bibliotecilor, multe dintre care oferă și full-textele publicațiilor de specialitate editate de biblioteci, inclusiv site-ul BNRM, *Blogul de biblioteconomie și știința informării*, blogul *Bibliotecile publice din Republica Moldova*, alte șapte bloguri dezvoltate de diverse secții ale BNRM, site-ul și blogul Bibliotecii Naționale pentru copii „Ion Creangă”, cele 37 de site-uri și bloguri ale BM „B.P. Hasdeu”, paginile bibliotecilor pe diverse rețele de socializare formează rețeaua virtuală de informare și comunicare profesională, care unește bibliotecarii țării, indiferent de subordonare departamentală sau dimensiune geografică.

O explicație pentru creșterea lentă a numărului de site-uri și bloguri create de bibliotecile publice, care nu țin pasul cu creșterea numărului de biblioteci conectate la internet, este lipsa specialiștilor în domeniul tehnologiei informaționale, dar și insuficiența competențelor tehnologice ale bibliotecarilor. Dacă pentru site-uri mai complicate, pentru dezvoltarea cărora sunt necesare finanțe suplimentare ce nu se regăsesc în bugetele bibliotecilor, există explicație, atunci nu există niciun fel de explicații pentru crearea blogurilor, prin utilizarea unor platforme gratuite, cum ar fi Wordpress. Blogul este practic același site, doar că pentru crearea lui nu sunt necesare cunoștințe de programare.

Ca exemplu de eficiență în utilizarea instrumentelor Web 2.0 poate servi **Blogul de biblioteconomie și știința informării** (<http://clubbib2.wordpress.com>). Acesta a fost conceput ca o platformă de comunicare și informare în domeniu, având ca obiectiv-țintă profesioniștii din biblioteconomie

și știința informării. Conform statisticilor furnizate de panoul de control (situația de la 07.03.2013), în mai puțin de trei ani de la lansare prin intermediul blogului au fost diseminate 1824 documente, informații, linkuri, structurate în 69 de categorii, care oferă posibilitatea căutării în arhivă. Blogul a fost accesat de 115 674 ori. Cele mai multe accesări vin din țară, dar numărul accesărilor din România, Spania, SUA nu este de neglijat. În anul 2012 printre cele mai accesate articole au figurat: *Lansarea Programului Global Libraries în Moldova; Festivalul Național al Cărții și Lecturii, ediția 2012; Repertoriu de forme și teme pentru programul FNCL, ediția a II-a, 2012*. Interesul este evident pentru că aceste manifestări au fost printre evenimentele de importanță majoră ale anului 2012.

Blogul de biblioteconomie este actualizat, de obicei, șapte zile pe săptămână și poate fi accesat 7/24.

În discuțiile profesionale, prin postări, comentarii, se implică tot mai insistent și bibliotecarii din spațiul rural, accesul cărora la informații și evenimente este, sau a fost până la apariția internetului, mai limitat. În perioada la care facem referire au fost înregistrate 500 comentarii.

Un alt exemplu, la fel de pozitiv, este site-ului **SlideShare** (<http://www.slideshare.net>). Prin intermediul contului de pe site-ul *Slideshare*, care are intrare directă de pe *Blogul de biblioteconomie și știința informării* (<http://www.slideshare.net/cdbclub>) bibliotecarii din țară pot accesa prezentările PowerPoint, de la activitățile științifice organizate la nivel național, zonal sau local, documente în formatele Word și PDF, documente video etc. A fost practic creată o minibibliotecă de specialitate online. În condițiile în care, din cauza penuriei financiare constante, bibliotecile pot edita publicațiile seriale sau alte lucrări elaborate doar într-un tiraj foarte limitat, comunicarea informațiilor și a cunoștințelor pe această cale este foarte importantă. Un exemplu de eficiență poa-

te servi lucrarea *Imaginea bibliotecii publice* (<http://www.slideshare.net/cdbclub/imaginea-bibliotecii-publice>) accesată de 6315 ori, selecția *Citate despre cărți* (<http://www.slideshare.net/cdbclub/citate-carti>) accesată de 4578 de ori, studiul *Statistica ca vector de imagine* (<http://www.slideshare.net/cdbclub/statistica>) cu 2829 de accesări; prezentarea PowerPoint *Formarea profesională continuă: preocupări strategice* (<http://www.slideshare.net/cdbclub/formarea-profesional-continuu>) – 2362 de accesări.

Utilizarea serviciilor oferite de bibliotecile publice

În ultimii cinci ani a oscilat semnificativ numărul utilizatorilor serviciilor bibliotecare. Utilizatorul unic a constituit în 2008 – 847,7; în 2009 – 851,5; în 2010 – 839,1; în 2011 – 820,8; în 2012 – 921,4.

Corespunzător, a oscilat și procentul utilizatorilor raportat la numărul total al populației, care a constituit în 2008 – 19,5 %; în 2009 – 24; în 2010 – 23,3; în 2011 – 23,1; în 2012 – 25,9 %.

Numărul de vizite a înregistrat o continuă scădere: 2008 – 8542,4; 2009 – 8287,7; 2010 – 8254,0; 2011 – 7972,7; 2012 – 7888,0.

A crescut, în schimb, numărul de vizite virtuale: 2008 – 647,1; 2009 – 870,0; 2010 – 925,9; 2011 – 693,0; 2012 – 1871,6.

Numărul de împrumuturi a scăzut de la 20 527,0 în anul 2008 la 20 052,2 în anul 2012. A crescut, în schimb, numărul de împrumuturi în limba română de la 12 945,3 în anul 2008 la 13 730,6 în anul 2012. Aceste cifre reflectă exact creșterea fondului total de publicații în limba română și achiziții total în limba română care, la fel, a fost în creștere.

Care sunt explicațiile pentru descreșterea unor indici atât de importanți pentru activitatea bibliotecilor publice precum utilizatori, frecvențe, împrumuturi. Printre motive pot fi enumerate mai multe: calitatea colecției de publicații, numărul ne-

semnificativ de achiziții noi, condițiile neatractive ale spațiilor fizice, competențele și comportamentul bibliotecarilor etc. Dar motivul principal rezidă în repertoriul redus de servicii oferite cetățenilor. Bibliotecarii n-au excelat în încercarea de a ieși din zona de confort. Tendința actuală este de a oferi membrilor comunității servicii despre care anterior nici nu gândeau că pot fi oferite de bibliotecă. Calculatoarele și accesul internet care oferă posibilități enorme pentru diversificarea serviciilor încă nu sunt soluția perfectă pentru bibliotecile publice ale țării. 84 % dintre biblioteci încă nu oferă acces la internet. În aceste condiții marea majoritate a bibliotecilor încă limitează serviciile la împrumutul publicațiilor la domiciliu, expoziții de carte, liste tematice de literatură și poate încă două-trei servicii, nimic mai mult. Or, bibliotecarul trebuie să fie acolo unde este utilizatorul, bibliotecarul trebuie să intrige și să uimească, să plaseze biblioteca în centrul comunității, să inoculeze cetățenilor ideea că bibliotecarul îi poate ajuta să găsească răspuns la întrebări, să se implice în activitatea bibliotecii și în viața comunității, să-i facă pe utilizatori să se simtă importanți. Biblioteca trebuie să ofere populației toate informațiile de care are nevoie. Câte biblioteci se pot lăuda că au rezolvat această problemă?

Cum au diversificat serviciile cele 220 de biblioteci care au acces la internet? Ce programe au elaborat pentru utilizatorii maturi și pentru copii? I-au învățat care sunt avantajele internetului, în ce scopuri pot utiliza o rețea de socializare, ce pot face cu ajutorul Skype-ului, pe Flickr, YouTube, Facebook, cum le pot folosi rațional, nu doar să-și piardă timpul? Probabil nu, pentru că nici majoritatea bibliotecarilor nu cunosc prea multe în acest sens. Unde se învață flexibilitatea atât de importantă pentru domeniul bibliotecar? Biblioteca trebuie să ofere oamenilor cu aceleași interese posibilitatea de a fi împreună, a împărtăși idei, a elabora proiecte. Bibliotecarul trebuie să fie în vâl-

toarea evenimentelor, să cunoască necesitățile membrilor comunității, să le intuiască, să propună lucruri care le pot fi de folos. De mai mulți ani se vorbește despre bibliotecă – centru comunitar. Ce a făcut fiecare bibliotecă în parte pentru a se plasa cu adevărat în centrul comunității?

Bibliotecile trebuie să-și extindă serviciile spre a include micul business și dezvoltarea afacerilor, educația și învățarea pe tot parcursul vieții, alfabetizarea tehnologică, comunicarea prin utilizarea TIC, căutarea locurilor de muncă, ocrotirea sănătății etc. Bibliotecile trebuie să se implice tot mai activ în formarea competențelor digitale de bază ale cetățenilor.

Serviciile nu pot fi de calitate dacă nu corespund necesităților membrilor comunității. În scurt timp urmează să fie publicate rezultatele sondajului *Evaluarea necesităților membrilor comunității*, realizat de IMAS la solicitarea proiectului NOVATECA. Rezultatele sondajului ar trebui puse la temelia activității viitoare de diversificare a serviciilor. Bunăstarea bibliotecii depinde de bunăstarea comunității, or, orice bibliotecă oricât de redusă nu i-ar fi posibilitățile, poate oferi mai mult decât își poate permite un membru al comunității.

În studiul sociologic *Fișele de raportare a cetățenilor. Republica Moldova*, ale cărui rezultate au fost publicate în anul 2011, pe fonul celor 30 de instituții prestatoare de servicii publice, bibliotecile publice nu arată foarte rău, dovadă că fenomenele trebuie să fie examinate în context. Bibliotecile se prezintă destul de bine după *Ponderele persoanelor care s-au confruntat cu dificultăți în obținerea serviciilor publice*, situându-se pe penultima poziție cu 3,7 %.

Conform sondajelor, bibliotecile se situează destul de bine la capitolul timpul mediu de așteptare pentru a obține un serviciu public. 76 % de respondenți raportează că timpul mediu de așteptare este de până la 15 minute.

Nivelul de satisfacție al respondenților, privind calitatea serviciilor oferite de bibliotecile publice este de 6,36, pe o scară de la 1 la 7, unde 1 reprezintă „complet nesatisfăcut” și 7 „complet satisfăcut”. După nivelul de satisfacție privind serviciile instituțiilor publice bibliotecile se află pe locul doi cu 89 %.

Cum văd respondenții îmbunătățirea serviciilor bibliotecilor publice? 55 % dintre respondenți sugerează îmbunătățirea finanțării bibliotecilor, 21 % – îmbunătățirea competențelor personalului, 14 % – organizarea (reorganizarea spațiilor), 7 % accesul la informația de calitate, 3 % sugerează un comportament mai politic al personalului.

Biblioteci și filiale. Spații de amplasare

Scopul oricărei biblioteci trebuie să fie crearea condițiilor relevante pentru asigurarea accesului utilizatorilor la resurse și servicii moderne și a unei ambianțe atractive și confortabile.

Necesitățile comunității servite și asigurarea activității trebuie să fie factorii primordiali în determinarea spațiului alocat pentru bibliotecă.

Contrar acestor deziderate, bibliotecile, în marea lor majoritate, nu dispun de spații care să corespundă misiunii, sarcinilor și funcțiilor bibliotecii, volumului și normativelor de păstrare a resurselor, numărului și necesităților utilizatorilor. Spațiile existente cu greu pot fi adaptate ca să permită implementarea tehnologiilor moderne de informare și comunicare. De mai multe decenii în țară n-a fost construit niciun spațiu cu destinație specială pentru bibliotecă.

Potrivit datelor statistice, la 1 ianuarie 2013 în structura rețelei de biblioteci publice din țară activau 1374 de biblioteci și filiale, aproximativ câte o bibliotecă la fiecare 2500 de locuitori, cifră care corespunde recomandărilor IFLA/UNESCO pentru această categorie de biblioteci. În anul 2012 au fost

închise nouă biblioteci din diverse motive, în special, au fost comasate cu alte biblioteci (Hâncești – 3; Râșcani – 2; Călărași – 1; Comrat – 1; Ceadâr-Lunga – 1; municipiul Chișinău – 1). În ultimii cinci ani numărul de biblioteci a fost relativ constant, variind între 1385, cel mai mare număr, înregistrat în 2009, și 1374, cel mai mic număr, înregistrat în anul 2012, diferența fiind de 11 biblioteci. În condițiile financiare cu care se confruntă țara este aproape o victorie faptul că s-a reușit păstrarea infrastructurii rețelei de biblioteci publice. În alte țări situația este mult mai serioasă. Un articol publicat la 10 decembrie 2012 de *The Guardian*, intitulat **UK lost more than 200 libraries in 2012** (<http://www.guardian.co.uk/books/2012/dec/10/uk-lost-200-libraries-2012>), vine să demonstreze cât de serioasă este problema demonstrării valorii bibliotecii publice și lupta pentru protejarea bibliotecilor. Conform publicației menționate, în anul 2012 Regatul Unit a pierdut 201 filiale. Tendința este în creștere, pentru că în anii 2010-2011 au fost închise 146 de filiale. Concomitent a scăzut și numărul bibliotecarilor, cu 8 %. Respectiv, a scăzut și numărul de vizite la biblioteci.

În anul 2012 numărul bibliotecilor școlare s-a micșorat cu 57, ca urmare a reformelor din sistemul de învățământ, cele mai multe fiind din spațiul rural. Deci, au crescut responsabilitățile bibliotecilor publice care vor trebui să ia în calcul acest moment în procesul de achiziție a publicațiilor noi. Eliberarea spațiilor fostelor școli ar putea fi o soluție pentru îmbunătățirea condițiilor bibliotecilor publice și concentrarea mai multor servicii publice sub același acoperiș, tendință specifică dezvoltării bibliotecilor în ultimii ani.

În perioada 2008-2012 s-au îmbunătățit puțin condițiile fizice ale unor spații de amplasare prin efectuarea unor reparații curente sau capitale. Dacă în anul 2009 252 de încăperi necesitau reparații capitale, în anul 2012 numărul acestora a fost de 175.

A scăzut, concomitent, și numărul bibliotecilor amplasate în spații avariate: de la 28 în 2008 la 15 în 2012.

Clasamentul bibliotecilor

Studiul din anul 2008 a inclus și rezultatele clasamentului bibliotecilor cu cele mai dezvoltate servicii pentru public, realizat în conformitate cu metodologia LIBECON (studiu internațional axat pe cercetarea economiei de bibliotecă), la baza căruia au fost luați opt indicatori de performanță, după cum urmează:

- vizite per capita;
- împrumuturi per capita;
- rata medie de înnoire a stocului;
- indicele mediu de circulație a fondului;
- indicele mediu de lectură;
- cheltuieli pentru achiziții per capita;
- cheltuieli total per capita;
- utilizatori ca procent din populație.

Pentru a scoate în evidență schimbările ce s-au produs în ultimii cinci ani, am realizat un clasament asemănător, după aceeași metodologie, în baza indicatorilor de performanță ai anului 2012. În tabelul de mai jos pot fi vizualizate rezultatele ambelor clasamente.

2008	2012 (în ordine alfabetică)
Chișinău	Anenii Noi
Căușeni	Căușeni
Telenești	Chișinău
Dubăsari	Dondușeni
Taraclia	Dubăsari
Nisporeni	Edineț
Strășeni	Leova
Rezina	Nisporeni
Leova	Orhei
Anenii Noi	Rezina
	Ștefan-Vodă
	Telenești

De remarcat, că situația nu s-a schimbat esențial. Opt biblioteci din clasamen-

tul anterior și-au păstrat poziția, și doar două, Taraclia și Strășeni, au cedat locurile de top altor biblioteci. În clasamentul anului 2012 bibliotecile sunt prezentate în ordine alfabetică pentru că nouă biblioteci au apărut în top la diverși indicatori de câte șase ori și diferențele dintre acestea nouă și celelalte trei n-au fost prea accentuate. Dar, deja, este clar că indicatorii, care stau la baza clasamentului, trebuie completați cu indicatori ce reprezintă și rezultă din realitatea actuală: prezența în spațiul virtual, număr de calculatoare, disponibilitatea accesului la internet, vizite virtuale per utilizator, servicii noi, instruirea utilizatorilor etc.

Concluzii

Analiza cifrelor demonstrează faptul că diferența dintre nivelul minim și maxim a indicilor principali de activitate și a indicatorilor de performanță privind activitatea bibliotecilor nu este esențială. Putem vorbi mai mult despre o stagnare decât despre declinul activității. Această concluzie se deduce și din clasamentul bibliotecilor cu cei mai buni indicatori de performanță.

La o serie de indicatori bibliotecile publice corespund recomandărilor IFLA/UNESCO (locuitori per bibliotecă, locuitori per bibliotecar, fond total per locuitor).

A fost păstrată infrastructura. În cinci ani marcați de profundă criză financiară și de identitate, rețeaua bibliotecilor publice s-a micșorat cu 11 unități. Nu este mult dacă comparăm situația bibliotecilor de la noi cu ce se întâmplă în bibliotecile din alte țări. Unei biblioteci îi revin în medie 2500 de locuitori, cifră care corespunde recomandărilor IFLA/UNESCO pentru această categorie de biblioteci. În condițiile financiare precare cu care se confruntă țara este aproape o victorie faptul că s-a reușit păstrarea rețelei de biblioteci publice.

La capitolul număr de bibliotecari, media pe țară demonstrează o situație relativ bună. IFLA-UNESCO recomandă o unitate de bibliotecar echivalent normă întregă la 2500 de persoane. Media înregistrată la noi în anul 2012 este de 1650. Diferența dintre numărul maxim de bibliotecari, înregistrat în anul 2008, și numărul minim, înregistrat în anul 2012, este de 75 de bibliotecari. Mult mai serioasă este diferența la capitolul bibliotecari echivalent norme întregi, numărul cărora a scăzut cu 233 unități (aproximativ 10 % din numărul total de bibliotecari). Rămâne mult sub nivelul recomandărilor volumul de muncă pentru un bibliotecar, căruia îi revin în medie 427 de utilizatori.

Formarea profesională continuă și dezvoltarea competențelor indispensabile Erei Digitale este cea mai mare problemă a bibliotecilor publice. Odată cu crearea centrelor regionale de formare au fost create premisele necesare pentru grăbirea procesului de dezvoltare a competențelor tehnologice ale bibliotecarilor. Se impune crearea urgentă a unui sistem de formare profesională continuă la nivel național.

Nivelul de utilizare a resurselor depinde de numărul intrărilor noi și de calitatea intrărilor pentru care nu există un indicator de performanță.

Indicatorii de performanță indicele mediu de circulație a fondului de numai 1,2, care se menține stabil pe parcursul a cinci ani, și rata medie de înnoire a fondului de 50 de ani (media pe cinci ani) reflectă calitatea scăzută și gradul de învechire a colecției.

Publicațiile în limba română constituie doar 47 % din fondul total de publicații.

Volumul publicațiilor cu grafie latină crește foarte încet. În anul 2012 acestea au constituit 27,8 % din fondul total de publicații și 60,8 % din fondul total de publicații în limba română. 39,2 % din fondul de publicații în limba română sunt publicațiile cu grafie chirilică.

Aceste cifre ar trebui să constituie un subiect aparte în procesul de negociere a bugetului pentru achiziții, dar și o atenționare serioasă pentru factorii de decizie responsabili pentru politica de editare și pentru industria cărții a țării.

Dotarea cu tehnologii moderne de informare și comunicare este mult sub nivelul necesităților. Doar aproximativ 24,4 % din totalul de biblioteci publice dețin calculatoare și 16 % sunt conectate la internet. Este foarte mare diferența dintre spațiul urban și spațiul rural unde procentul bibliotecilor deținătoare de calculatoare este de numai 18 % și doar 9 % de biblioteci au acces la internet.

Este în continuă creștere numărul vizitelor virtuale.

Bibliotecile nu pot fi prospere într-o societate care nu se dezvoltă. Cu toate problemele cu care se confruntă bibliotecile: starea neadecvată a spațiilor ce nu corespund nici standardelor, și nici necesităților și așteptărilor utilizatorilor, insuficiența și calitatea resurselor infodocumentare, insuficiența tehnologiilor moderne de informare și comunicare, insuficiența competențelor bibliotecarilor, 89 % dintre respondenții sondajului *Fișele de raportare. Republica Moldova* (2011) se declară satisfăcuți de serviciile prestate de biblioteci. Aceasta înseamnă că pe fonul altor servicii publice, serviciile oferite de biblioteci par relativ bune.

În linii mari, schimbarea nu s-a produs. Sau încă nu se văd efectele schimbării. Unele elemente se întrezăresc. Nu ne putem schimba printr-o directivă de sus. Schimbarea începe cu fiecare în parte. Bibliotecarii sunt cei cu care începe transformarea bibliotecilor.

La elaborarea strategiei de dezvoltare a culturii, în care un capitol aparte este rezervat bibliotecilor, toate aceste probleme trebuie să-și găsească oglindire cu termeni și responsabili concreți de soluționare a lor.

Referințe bibliografice

1. *Statistica ca vector de imagine* [cit 19.06.2013]. Disponibil: <http://www.slideshare.net/cdbclub/statistica>
2. *IFLA public library service guidelines*. 2nd, completely rev ed./edited by Cristine Koontz and Barbara Gubbin. 2010. 150 p.
3. *Anuarul statistic al Republicii Moldova*, 2011 [cit 19.06.2013]. Disponibil: http://www.unfpa.md/images/stories/publicatii/anuar_2011_rom.pdf
4. *Fișele de raportare a cetățenilor. Republica Moldova* [cit 19.06.2013]. Disponibil: http://www.ipp.md/public/files/Publicatii/2010/Raport_CRC_2011-01-19_Rom1.pdf
5. *Serviciile bibliotecilor publice în percepția cetățenilor* [cit 19.06.2013]. Disponibil: <http://www.slideshare.net/cdbclub/serviciile-bibliotecilor-publice-n-perceptia-cetatenilor>
6. *Chestionary on library statistics* [cit 19.06.2013]. Disponibil: http://www.uis.unesco.org/template/pdf/cscl/Qre2007_Libraries_EN.pdf
7. *FUEGI David, Martin Jennings*. International library statistics: trends and commentarz based on the Libecon data. June, 2004 [cit 19.06.2013]. Disponibil: www.libecon.org
8. *Global Library Statistics 1990-2000* [cit 19.06.2013]. Disponibil: www.ifla.org/III/wsis/wsis-stats4pub_v.pdf
9. *2012 top ten trends in academic libraries*" [cit 19.06.2013]. Disponibil: <http://crln.acrl.org/content/73/6/311.full>
10. <http://www.facebook.com/groups/trainerinovateca>
11. BARAN, Paul-Andre. „Mă impresionează pasiunea oamenilor” [cit 19.06.2013]. Disponibil: <http://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/ma-impresioneaza-pasiunea-oamenilor-interviu-paul-andre-baran>
12. *Global Libraries training guide*. Bill & Melinda Gates Foundation, 2012. 56 p.
13. *Blogul de biblioteconomie și știința informării* [cit 19.06.2013]. Disponibil: (<http://clubbib2.wordpress.com>).
14. *Bibliotecile publice și accesul la informație în Republica Moldova: sondaj național* [cit 19.06.2013]. Disponibil: <http://clubbib.wordpress.com/2011/07/06/bibliotecile-publice-si-accesul-la-informatie-in-republica-moldova-sondaj-national>)